



משרד החינוך
המינהל הפדגוגי
אגף א' לחינוך יסודי
המחלקה לחינוך לחיים בחברה

מרכז יצחק רבין
The Yitzhak Rabin Center

20 שנה אחריו...

מקום לכל הדעות – לא לאלימות!

צוות כתיבה: **אורית צאירי**, ממונה על החינוך החברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי
אירית בראל, מדריכה ארצית לחינוך חברתי ערכי, אגף א' לחינוך יסודי

בארבעה בנובמבר 1995, נרצח ראש הממשלה יצחק רבין בסיומה של עצרת המונים לתמיכה בהסכמי אוסלו, בכיכר מלכי ישראל בתל-אביב. ההמונים שהתכנסו באו לומר: "כן לשלום - לא לאלימות" ולהביע תמיכה בהסכמי אוסלו.

הסכמי אוסלו הם סדרה של הסכמים שנחתמו בין ישראל לבין אש"ף ב-1993. בהסכמים אלו הוחלט, בין היתר, שישאל תיסוג מיישובים שבהם שלטה ותעביר אותם לשליטת הרשות הפלסטינית. חלק מהציבור לא הסכים עם עמדת רבין והשמיע דעה נחרצת נגד ההסכמים. היו הפגנות סוערות והושמעו ביטויי הסתה כלפי יצחק רבין ודרכו.

עשרים שנים חלפו מאז. יצחק רבין האמין כי אפשר להגיע לשלום עם שכננו הערבים, הוא האמין בשיח, במשא ומתן וגם בווייתורים. אז, וגם היום, קיים מגוון דעות באשר לדרך הנכונה להשגת שלום.

הרצח המחיש את הסכנות האורבות לחברה הישראלית כחברה דמוקרטית רב-תרבותית. חשוב לתת מקום למגוון הדעות, הזרמים והתרבויות בחברה הישראלית ואין לנקוט באלימות בשום מצב.

האתגרים העומדים בפנינו כחברה

1. לתת מקום לחופש ביטוי ולהגדיר את גבולותיו.
2. להגדיר את הגבול שבין ביקורת ומחאה לגיטימיות לבין הסתה חברתית ופוליטית.

פעילויות לצוותי החינוך ולכיתות ד'-ו'

פעילות א' - בעקבות התבוננות בכרזה

1. תארו את שאתם רואים בה. מה אתם חשים וחושבים כשאתם מתבוננים בכרזה?
2. אילו מסרים מועברים באמצעותה?
3. האם הכרזה נראית לכם רלוונטית לימינו? הסבירו.
4. נסחו מסר מרכזי שהייתם רוצים להעביר ותכננו כיצד תפעלו להפצת מסר זה.



פעילות ב' - בעקבות הצפייה בסרטון

זכותי להגיד

מבוסס על תכנית חינוכית לבתי ספר יסודיים, לחט"ב ולבתי ספר על-יסודיים / מרכז רבין
מטרות הפעילות

1. התלמידים יבררו את אמות המידה להבחנה בין ביקורת לגיטימית ומחאה לבין הסתה.
2. התלמידים יעמדו על הסכנות האורבות לחברה בחציית הגבול שבין חופש ביטוי לגיטימי לבין ביטויי הסתה.
3. התלמידים יעמדו על האחריות האישית למניעת הסתה המוטלת על כל פרט.

מערך הפעילות

צפייה באחד הסרטונים:

תסתכלו עליי (לא משתפים)

<https://www.youtube.com/watch?v=NDjYEwNRwTY>

להקשיב ללב (אפליה - עולה חדשה מצרפת)

<https://www.youtube.com/watch?v=IoB8hxpV4rM>

ואני רק רציתי לרקוד

<https://www.youtube.com/watch?v=mSLJI6teab4>

מסיבת ל"ג בעומר (ילדה ערבייה מצטרפת לכיתה)

<https://www.youtube.com/watch?v=CvBSM2bDJKE>

התלמידים יתבקשו לרשום לעצמם אגב הצפייה:

1. **מילים ומשפטים המביעים ביקורת ומחאה לגיטימית וראויה.**
2. **מילים שיש בהן פגיעה והסתה.**

לאחר הצפייה:

התלמידים יציגו את הדברים שכתבו.

דין:

1. **באילו מצבים בחיי היומיום אתם נתקלים באמירות שיש בהן הסתה ופגיעה?**
2. **מה הסכנה הגלומה במצבים אלה?**
3. **מה באחריותו של כל אחד לעשות למניעת מצבים אלה?**



חומר רקע למורה

חופש הביטוי נתפס כערך יסוד בדמוקרטיה. משמעותו היא שלכל אדם באשר הוא אדם זכות להביע את דעתו, תהא אשר תהא, בכתב, בעל-פה או בכל דרך שיבחר. חופש הביטוי הוא אמצעי לקיום ההליך הדמוקרטי: החלפת דעות והבעת ביקורת על השלטון. בנוסף, הוא מאפשר להביע התנגדות בדרך מעודנת, מסייע בהגברת הסובלנות, ורבה חשיבותו להבטחת שמירה על זכויות האדם האחרות.

אולם, ראוי לזכור שאנו חיים בחברה שסועה ומתוחה. בחברה כזו, יש מקום לשקול את סוגיית חופש הביטוי מחשש לפגיעה בקבוצות שונות ובמגזרים שונים. לעתים ראוי להציב גבולות וסייגים לחופש הביטוי כדי לא לפגוע בזולת וכדי להגן על מרקמה העדין של החברה.

דמוקרטיה זכאית להגן על עצמה מפני הזוממים להחריבה. אין הכוונה בחברה דמוקרטית לחברה שבה מותר להגיד הכול, אלא לחברה המטילה הגבלות מנומקות. השיח הציבורי מתנהל בדפי העיתונים, על גלי האתר, בכינוסים, באספות ובהפגנות.

יש לזכור: לא אחת, השיח כולל גילויי הסתה ביחס לקבוצות חברתיות ופוליטיות במדינת ישראל. כל צד נוטה לנקוט מדיניות של איפה ואיפה: הביטויים החריפים הנשמעים במחנהו שלו הם בעיניו חלק מחופש הביטוי, ואילו דבריו של היריב נתפסים כהתבטאויות הגובלות בהסתה.

לשון החוק

לדמוקרטיה דרכים משלה להתגונן מפני גורמים המנסים לערער את יציבותה. עליה להציב גבולות שימנעו ניצול של הליכים דמוקרטיים לקידום מטרות לא-דמוקרטיות, למשל: מפלגה שהמצע שלה כולל התנגדות לדמוקרטיה לא תוכל להיבחר לכנסת. דרך ההתגוננות העיקרית של הדמוקרטיה היא חקיקת חוקים המגבילים את חופש הביטוי או האוסרים התבטאויות שונות, כגון:

1. **המרדה: קריאה להפרת חוקים העלולה להביא לידי פגיעה בשלטון ולהסתה נגד מוסדות השלטון;**
2. **הסתה לגזענות: רדיפה, השפלה, ביזוי, גילויי איבה, עוינות או אלימות כלפי ציבור או כלפי חלקים באוכלוסייה - בשל צבע עור או בשל השתייכות לגזע או למוצא לאומי - אתני;**
3. **עידוד אלימות.**

כחלק מחופש הביטוי, אפשר למתוח ביקורת על גורמים בעלי סמכות ולהביע מחאה ביחס לפעולותיהם. עם זאת, יש לעשות זאת רק באפיקים המותרים בחוק ובאמצעים לגיטימיים. למשל: מותר למחות נגד מדיניות שאנו מתנגדים לה, אך אסור לקרוא לפגיעה ביוזמיה ובמבצעה.